

Inventarisatie potentiële locaties Tijdelijke Natuur in Nederland

September 2015

Inventarisatie potentiële locaties Tijdelijke Natuur in Nederland

Dit rapport is in opdracht van InnovatieNetwerk opgesteld door:
T.J.A. (Edo) Gies
H. Agricola
(Alterra, Wageningen UR, Team Regionale ontwikkeling en ruimtegebruik)

Projectleider InnovatieNetwerk:
Ir. N.J. (Nico) Beun

Dit rapport valt binnen het domein 'Natuur, landschap en ruimte', concept
'Tijdelijke Natuur'.

Postbus 19197
3501 DD Utrecht
tel.: 070 378 5653
internet: www.innovatienetwerk.org
InnovatieNetwerk is onderdeel van het ministerie van EZ.

ISBN: 978 - 90 - 5059 - 525 - 4
Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.
Rapportnr. 15.2.335, Utrecht, september 2015.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
1.1 Achtergrond en probleemstelling	1
1.2 Achtergrond en probleemstelling	2
1.3 Materiaal en methoden	3
2. Resultaten	7
2.1 Arealen geschikt voor Tijdelijke Natuur – in Nederland en per provincie	7
2.2 De top-10 gemeenten met het grootste potentiële areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur	9
3. Conclusies	13
Literatuur	15
Bijlage I: Resultaten potentieel geschikte locaties voor Tijdelijke Natuur per provincie, per gemeente	17

1.

Inleiding

1.1

Achtergrond en probleemstelling

InnovatieNetwerk heeft in samenwerking met partijen uit de samenleving het concept ‘Tijdelijke Natuur’ ontwikkeld. Dit heeft ertoe geleid dat tot op heden dertig grondeigenaren op 2.000 ha tijdelijke natuur hebben laten ontstaan. Het concept houdt in dat op gronden die wachten op realisatie van bestemmingen zoals bedrijvigheid of wonen, natuur voor een beperkt aantal jaren een kans krijgt zich te ontwikkelen. Dit levert winst op voor mens én natuur.

In heel Nederland zijn tienduizenden hectaren grond door overheden of projectontwikkelaars aangekocht ten behoeve van woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen of ontgrondingen. Vaak gaat het om voormalige landbouwgronden of opgespoten terreinen waarvan de natuurwaarden bij aankoop of aanleg gering zijn. De toekomstige bestemming is al vastgelegd in streek- en bestemmingsplannen, maar het kan nog wel een aantal jaren (soms tien jaar of langer) duren voordat de definitieve bestemming daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Al die tijd probeert de grondeigenaar angstvallig de natuur buiten de deur te houden, door terreinen regelmatig om te ploegen of te verpachten als landbouwgrond. Want komen er beschermde soorten op het terrein af, dan kan hun aanwezigheid, met de wet in de hand, gebruikt worden om verdere ontwikkelingen op het terrein tegen te houden, te vertragen of om compensatie te eisen. Omdat terreineigenaren met een Ontheffing Tijdelijke Natuur de zekerheid krijgen dat ze beschermde soorten mogen verwijderen op het moment dat de

schop daadwerkelijk de grond in moet, kunnen ze stoppen met hun 'natuurwerende' beheer.

Ontheffing Tijdelijke Natuur

De Flora- en faunawet beschermt diersoorten en plantensoorten die in het wild voorkomen. Alles wat schadelijk is voor beschermde soorten is verboden. Het is bijvoorbeeld verboden om beschermde soorten te doden, beschadigen, verplaatsen of vervoeren. In bepaalde situaties kan er van de verboden worden afgeweken met een vrijstelling of een ontheffing. In Nederland zijn er veel braakliggende landbouwgronden en bouwterreinen die voorlopig niet bebouwd worden. Het komt regelmatig voor dat hier spontaan natuur ontstaat, en soms vestigen er zich zelfs beschermde planten- en diersoorten. Met een ontheffing kan deze Tijdelijke Natuur haar gang gaan, totdat ze verwijderd moet worden voor bijvoorbeeld een bouwproject.

Bron: www.RVO.nl.

InnovatieNetwerk ontwikkelt grensverleggende concepten, onder andere op het gebied van natuur, landschap en ruimte, en zorgt ervoor dat die door belanghebbenden in de praktijk worden gebracht. Het gaat om innovaties gericht op duurzame ontwikkeling en met een focus op de langere termijn. Tijdelijke Natuur is een van de innovatieve concepten. Een landelijke analyse van de aard en omvang van de potentie van Tijdelijke Natuur vergroot het inzicht in de kwantitatieve mogelijkheden om in Nederland Tijdelijke Natuur te laten ontstaan. Dit is van belang voor InnovatieNetwerk en haar partners, zoals overheden en andere grondgebruikers.

1.2 Achtergrond en probleemstelling

Het doel van het project is om inzichtelijk te maken wat de aard en omvang zijn van de locaties die potentieel geschikt zijn voor het concept 'Tijdelijke Natuur' in Nederland. Het gaat in essentie om hectares die planologisch gezien een functie hebben als woningbouwterrein, bedrijventerrein of haventerrein, maar waarbij die functie nu nog niet is ingenomen.

Het gaat om een zo goed mogelijk landsdekkend beeld gespecificeerd naar provincies en gemeenten.

1.3 Materiaal en methoden

De analyse naar de aard en omvang van de locaties die potentieel geschikt zijn voor Tijdelijke Natuur in Nederland, betreft een kwantitatieve analyse aan de hand van een combinatie van diverse (geo)data-bronnen. Aangezien het gaat om een landelijke analyse, maken we zoveel mogelijk gebruik van beschikbare landsdekkende bestanden. De aanpak bestaat uit twee stappen:

1. Identificeren zoekgebieden

De eerste stap in de analyse is de zoekgebieden te identificeren waar Tijdelijke Natuur toegepast zou kunnen worden. Het gaat in essentie om gebieden die planologisch gezien een functie hebben of nog toegevoegd krijgen als bijvoorbeeld woningbouwterrein, bedrijventerrein of haventerrein. We hebben de volgende bestanden gebruikt:

Bedrijventerreinen

- IBIS Werklocaties 2014; een kaartbeeld met begrenzing van bedrijventerreinen. Per terrein wordt aangegeven hoeveel areaal er nog uitgegeven kan worden.
- CBS Bestand Bodemgebruik, categorie ‘Bouwterrein’, ‘Delfstoffenwinning’ en ‘Semiverharde terreinen’.

Woningbouwlocaties

- De Nieuwe Kaart van Nederland; een totaaloverzicht van geplande ruimtelijke ontwikkelingen in Nederland. Het toont een van het kaartbeeld van Nederland in 2020, op basis van planmateriaal dat nu bij verschillende instanties op de tekentafels ligt. Dit bestand wordt niet meer geactualiseerd. De laatste versie dateert van 2010. Voor de selectie van de woningbouwlocaties hebben we de begrenzingen genomen van de categorie ‘Wonen’ en ‘Gemengd Stedelijk’. Verder gaat het om zowel de ‘harde’ als ‘zachte’ (en onbekende) plannen.

Bovenstaande bestanden zijn met elkaar gecombineerd tot zoekgebieden. De gedeeltelijke overlap tussen de bestanden is er daarmee uitgetaald. In de resultaten noemen we dit areaal consequent ‘zoekgebieden’.

2. Aard en omvang potentiële hectares binnen de zoekgebieden die kansrijk zijn voor Tijdelijke Natuur

Binnen de zoekgebieden is een gedeelte al gerealiseerd. Zo is binnen de IBIS Werklocaties een deel al uitgegeven. Om te achterhalen hoe groot de oppervlakte is binnen de zoekgebieden die geschikt zijn voor Tijdelijke Natuur, hebben we de zoekgebieden gecombineerd met de volgende bestanden:

- LGN 7. Het Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland (LGN) is een landsdekkend bestand gebaseerd op een combinatie van geodata waarbij satellietgegevens een belangrijke informatiebron zijn. Het LGN-bestand geeft het landgebruik voor 39 klassen weer. Eind december 2013 is de nieuwste versie verschenen: LGN7 – het Nederlands landgebruik in 2012.
- Overheidseigendomkaart 2011/2012 (DUIN). Overheidseigendom uitgesplitst naar Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen.

- BRP 2012. De Basis Registratie Percelen is een landelijke registratie van het gebruik van gewaspercelen door agrarisch ondernemers en de topografie van de percelen. Per landbouwperceel bevat de BRP onder meer informatie over de gebruiker, de gebruikstitel, het gewas en de oppervlakte.

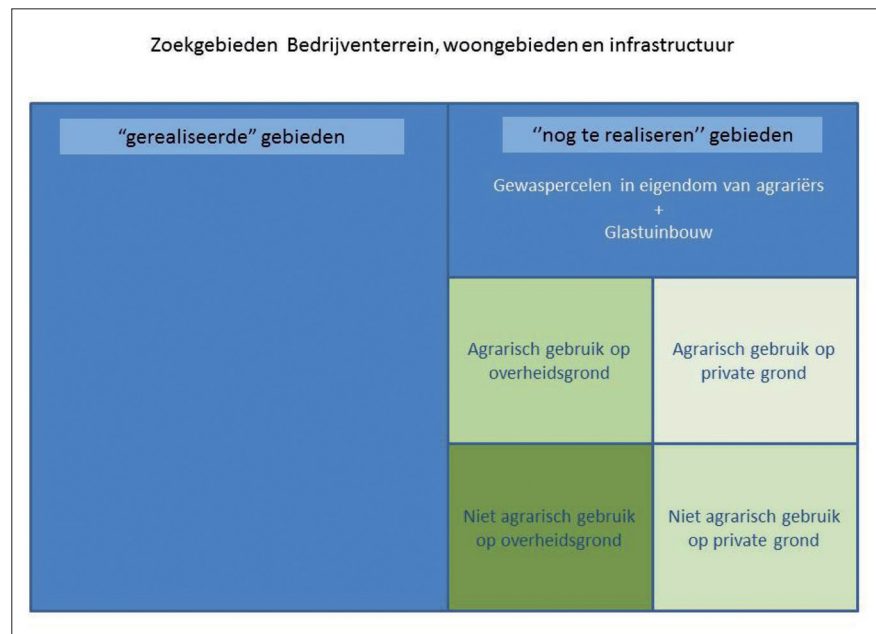
Met behulp van de combinatie van deze bestanden hebben we de volgende gebieden binnen de zoekgebieden buiten beschouwing gelaten. Daarvan achten we de potentie voor Tijdelijke Natuur gering. Het gaat om de volgende gebieden:

- Reeds bebouwde gebieden (LGN7 legenda-eenheden: 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 28),
- Reeds aanwezig natuur en water (LGN7 legenda-eenheden: 11, 12, 16, 17, 30 t/m 45),
- Glastuinbouw (LGN7 legenda-eenheid 7),
- Agrarische gewaspercelen in eigendom van de agrariër die de grond zelf gebruikt (volgens BRP 2012).

De resterende gronden hebben volgens LGN7 de klassen, agrarisch grasland, maïs, aardappelen, bieten, granen, overige landbouwgewassen, boomgaarden, bloembollen, boom- en fruitkwekerijen en kale grond in bebouwd gebied. Voor deze gronden is onderscheid gemaakt in vier kwadranten, waarbij 'wel of niet agrarisch in gebruik' is gecombineerd met 'wel of niet in eigendom van de overheid'.

Figuur 1 geeft een schematische weergave van de selectie van potentiële geschikte gebieden voor Tijdelijke Natuur weer. De weergave is niet op schaal weergegeven. De onderlinge verhoudingen kunnen per gemeente en provincie verschillen. De gebieden die in eigendom zijn van een overheid (de twee meest donkergroene kwadranten) lijken op voorhand de gebieden waar het relatief eenvoudig is om snel het concept 'Tijdelijke Natuur' toe te passen.

Figuur 1: Schematische weergave selectie potentiële locaties voor Tijdelijke Natuur.

2. Resultaten

2.1 Arealen geschikt voor Tijdelijke Natuur – in Nederland en per provincie

Op basis van de combinatie van digitale bestanden met geplande bestemmingen voor de functie wonen of bedrijventerreinen, komen we uit op een zoekgebied van 161.000 ha in Nederland. Een groot deel van het zoekgebied is echter al gerealiseerd of nog in agrarisch

Agrarisch gebruik op overheidsgrond 13.494 ha	Agrarisch gebruik op private grond 16.835 ha
Niet agrarisch gebruik op overheidsgrond 8.323 ha	Niet agrarisch gebruik op private grond 7.873 ha

Figuur 2: Areal geschikt locaties in Nederland voor het concept 'Tijdelijke Natuur', verdeeld over de kwadranten agrarisch versus niet-agrarisch, uitgezet tegen overheidseigendom versus privaat eigendom.

gebruik en eigendom. Ruim 46.500 ha binnen dit zoekgebied is in Nederland mogelijk geschikt voor Tijdelijke Natuur. In Figuur 2 is dit areaal verdeeld over de kwadranten.

Iets minder dan de helft van het totale areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur (47%) is in eigendom van de overheid. Het gaat om 21.817 ha (13.494+ 8.323 ha). Het grootste gedeelte van het areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur is nog in agrarisch gebruik (65%). Het gaat absoluut om 30.329 ha (13.494+16.835 ha).

Tabel 1 geeft een overzicht van de geschikte arealen per provincie. In de provincie Noord-Brabant ligt het grootste areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur. Het gaat om ruim 10.000 ha, waarvan 3.440 ha in eigendom is van de overheid. In Flevoland is het areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur (5.761 ha) kleiner dan in Brabant, terwijl de oppervlakte in eigendom van de overheid groter is dan in Brabant (4.231 ha).

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal geschikt gebied TN	Totaal zoekgebied
	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal		
Drenthe	263	636	899	281	585	867	1.765	6.106
Flevoland	619	3.612	4.231	125	1.406	1.531	5.761	12.453
Friesland	278	550	828	224	585	809	1.637	6.098
Gelderland	841	1.178	2.019	934	1.549	2.483	4.502	14.637
Groningen	411	761	1.172	369	1.208	1.577	2.749	9.387
Limburg	564	724	1.287	861	2.226	3.087	4.374	16.621
N-Brabant	1.633	1.807	3.440	2.582	4.229	6.810	10.251	33.300
N-Holland	842	1.614	2.457	757	1.788	2.545	5.002	16.792
Overijssel	575	1.323	1.898	367	861	1.228	3.126	10.416
Utrecht	297	306	602	210	642	852	1.454	5.696
Zeeland	240	279	519	245	263	508	1.027	6.708
Zuid-Holland	1.760	705	2.466	917	1.495	2.412	4.877	22.841
Nederland	8.323	13.494	21.817	7.873	16.835	24.708	46.525	161.054

Tabel 1: Overzicht arealen zoekgebied en arealen geschikt voor Tijdelijke Natuur (in ha), uitgesplitst naar eigendom en agrarisch gebruik.

Ter controle: vergelijking met andere studies

In het verleden zijn er enkele studies en schattingen gedaan naar de potentiële arealen geschikt voor Tijdelijke Natuur.

In het InnovatieNetwerk-rapport 'Tijdelijke natuur, permanente winst' (Reker, 2006) wordt verondersteld dat in Nederland circa 38.000 ha (tweemaal Texel) in aanmerking zou kunnen komen voor de ontwikkeling van Tijdelijke Natuur. In deze studie zitten we daar met ruim 46.000 ha net iets boven, maar omdat het inschatting zijn, liggen deze cijfers niet ver van elkaar af.

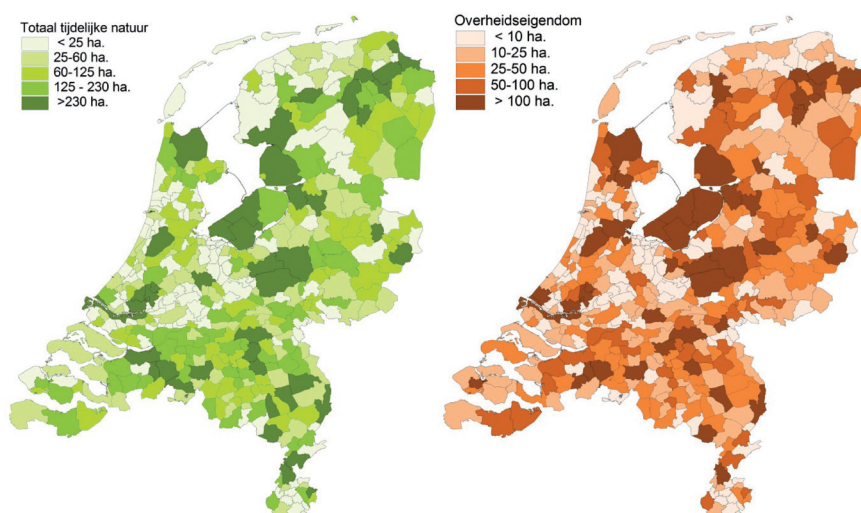
In 2014 heeft Bureau Strooming voor de provincie Zuid-Holland de kansen voor Tijdelijke Natuur ingeschat (Otterman, et al., 2014). Zij hebben via een GIS-analyse een kansenkaart gemaakt en komen uit op een totale oppervlakte van ruim 7.500 ha. In deze studie komen we in Zuid-Holland lager uit (ruim 4.800 ha). De vermoedelijke oorzaak voor dit verschil is dat in deze studie rekening is gehouden met gedeeltelijke realisatie (woningbouw, bedrijventerreinen, et cetera) van de potentieel geschikte gebieden, terwijl in de eerdere studie uitgegaan is van de bruto oppervlakte uit te geven gebieden.

In ROM-magazine van januari-februari 2014 staat een artikel over de grondposities van Nederlandse gemeenten voor bedrijventerreinen en woongebieden (ROM-magazine, 2014). In dit artikel wordt aangegeven dat gemeenten nog circa 18.500 ha aan nieuwbouwgronden in bezit hebben. In onze studie komen we uit op bijna 22.000 ha in bezit van overheden, waarvan gemeenten de grootste overheidscategorie vormen. Dit ligt dus in dezelfde orde van grootte.

2.2 De top-10 gemeenten met het grootste potentiële areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur

Figuur 3 geeft per gemeente het geschikte areaal voor Tijdelijke Natuur en het areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur in eigendom van de overheid weer.

Gerangschikt op het totaal areaal geschikt voor Tijdelijke natuur, geeft Tabel 2 de tien gemeenten met de meeste beschikbare grond. Daarmee hebben deze tien gemeenten circa een kwart van het totale beschikbare areaal.

Figuur 3: Indicatie per gemeente van areaal geschikt voor Tijdelijke natuur in overheidseigendom (links) en totaal areaal geschikt voor Tijdelijke Natuur (rechts).

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal geschikt gebied TN
	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal	
Almere	291	1.472	1.763	18	294	312	2.075
Zeewolde	99	1.031	1.130	45	780	825	1.956
Haarlemmer-meer	168	203	371	280	821	1.100	1.472
Lelystad	141	734	875	34	178	212	1.087
Hollands Kroon	95	741	836	65	166	230	1.066
Rotterdam	1.002	26	1.028	23	1	24	1.052
Sittard-Geleen	59	116	175	89	603	691	866
Tilburg	88	252	339	150	364	513	853
Breda	149	152	301	188	291	479	780
Venlo	121	163	283	201	179	380	663
Nederland	8.323	13.494	21.817	7.873	16.835	24.708	46.525

Tabel 3: Overzicht tien gemeenten met grootste areaaltotaal (zowel privaat eigendom als overheidseigendom) geschikt voor Tijdelijke Natuur.

Tabel 3 geeft de tien gemeenten met de meeste beschikbare grond in overheidseigendom weer. Bijna 30% van het totaal areaal overheidseigendom zit bij deze tien gemeenten. Bijlage 1 geeft een overzicht van de cijfers voor alle gemeenten.

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal geschikt gebied TN
	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal	niet-agrarisch	agrarisch gebruik	totaal	
Almere	291	1.472	1.763	18	294	312	2.075
Zeewolde	99	1.031	1.130	45	780	825	1.956
Rotterdam	1.002	26	1.028	23	1	24	1.052
Lelystad	141	734	875	34	178	212	1.087
Hollands Kroon	95	741	836	65	166	230	1.066
Slochteren	91	333	425	16	35	51	476
Haarlemmer-meer	168	203	371	280	821	1.100	1.472
Tilburg	88	252	339	150	364	513	853
Almelo	88	232	319	58	180	238	558
Assen	55	250	305	37	91	128	433
Nederland	8.323	13.494	21.817	7.873	16.835	24.708	46.525

Tabel 4: Overzicht tien gemeenten met grootste areaal in eigendom van de overheid geschikt voor Tijdelijke Natuur.

3.

Conclusies

Dit verkennende onderzoek geeft inzicht in de omvang van potentieel geschikte locaties voor Tijdelijke Natuur. InnovatieNetwerk gaat ervan uit dat ongeveer 40.000 ha middels Tijdelijke Natuur ingericht zou kunnen worden. Deze studie laat zien dat dit areaal in principe beschikbaar is binnen de gebieden waar plannen zijn voor woonwijken en bedrijventerreinen (ruim 46.000 ha). Veel van deze grond is echter nog via tijdelijk gebruik – variërend van reguliere pacht tot kortlopende afspraken – in gebruik bij de agrarische sector (65%). Ruim 47% is al wel in overheidseigendom.

Momenteel is reeds circa 2.000 ha Tijdelijke Natuur gerealiseerd (InnovatieNetwerk, 2014). Wellicht is het in eerste instantie relatief eenvoudig om de arealen in eigendom van de overheid en in niet-agrarisch gebruik (ruim 8.000 ha) om te zetten naar Tijdelijke Natuur, en ze daarmee als voorbeeldfunctie te laten dienen voor de rest van de geschikte gronden.

- InnovatieNetwerk, 2014. *Subsidievrije natuur in Nederland: op naar 200.000 ha!* Bijlage natuurvisie, mei 2014.
- Reker, J. 2006. *Tijdelijke Natuur, permanente Winst*. InnovatieNetwerk. Rapportnr. 06.2133 Utrecht.
- ROM-magazine 2014. *Gemeentelijke grondbedrijven in zwaar weer*. Uitgave januari-februari 2014.
- Otterman, E., A. van Kreveld, P. Veldt, 2014. *Kansen voor Tijdelijke Natuur in Zuid-Holland*. Bureau Strooming Nijmegen.

Bijlage I: Resultaten potentieel geschikte locaties voor Tijdelijke Natuur per provincie, per gemeente

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Drenthe	263	636	899	281	585	867	1765
Aa en Hunze	14	11	25	26	15	41	66
Assen	55	250	305	37	91	128	433
Borger-Odoorn	23	48	70	16	66	82	152
Coevorden	14	2	16	19	17	37	52
De Wolden	6	2	8	2	2	4	12
Emmen	39	52	91	43	95	137	229
Hoogeveen	18	13	31	18	24	42	73
Meppel	28	101	128	10	85	95	223
Midden-Drenthe	14	9	23	20	21	41	64
Noordenveld	28	56	84	71	149	220	303
Tynaarlo	24	83	107	14	17	30	137
Westerveld	2	9	11	6	5	11	22

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Flevoland	619	3612	4231	125	1406	1531	5761
Almere	291	1472	1763	18	294	312	2075
Dronten	66	118	183	5	27	32	215
Lelystad	141	734	875	34	178	212	1087
Noordoostpolder	19	223	242	7	66	73	315
Urk	4	34	38	16	60	76	114
Zeewolde	99	1031	1130	45	780	825	1956

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
Provincie en gemeenten	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Friesland	278	550	828	224	585	809	1637
Achtkarspelen	8	12	20	8	13	21	41
Ameland	1	1	2	4	1	5	7
Dantumadiel	9	17	26	13	14	26	52
Dongeradeel	7	17	23	5	3	8	31
Ferwerderadiel	5	4	9	4	5	9	18
Franekeradeel	20	69	89	3	2	5	94
Friese Meren	29	48	76	31	161	192	269
Harlingen	9	4	12	3	3	6	18
Heerenveen	35	53	88	11	16	26	114
het Bildt	1	2	3	2		2	5
Kollumerland en Nieuwkru	2	1	4	7	13	20	24
Leeuwarden	27	155	182	7	9	16	198
Leeuwarderadeel	3	7	10	0	1	1	11
Littenseradiel	1	2	3	1	0	1	4
Menameradiel	8	4	12	2		2	14
Ooststellingwerf	1	4	4	2		2	6
Opsterland	16	20	36	24	121	145	181
Súdwest Fryslân	51	53	103	17	25	42	145
Schiermonnikoog	2	3	5	1		1	6
Smallingerland	32	59	91	73	190	264	355
Terschelling	0		0	0		0	0
Tytsjerksteradiel	7	7	14	6	4	9	23
Vlieland	1		1				1
Weststellingwerf	4	11	15	2	3	5	20

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Gelderland	841	1178	2019	934	1549	2483	4502
Aalten	7	3	10	14	25	38	48
Apeldoorn	62	89	150	56	77	133	284
Arnhem	20	12	32	6	2	8	40
Barneveld	36	109	145	62	133	195	340
Berkelland	15	12	28	26	46	72	99
Beuningen	19	42	60	15	23	38	98
Bronckhorst	12	12	24	16	12	28	52
Brummen	17	27	44	12	14	26	70
Buren	11	12	23	15	57	72	95
Culemborg	10	4	14	1	1	2	16
Doesburg	1	0	2	1	24	25	26
Doetinchem	41	53	94	19	34	52	146
Druten	13	5	17	13	17	30	47
Duiven	26	7	33	9	54	62	95
Ede	34	101	135	38	60	99	234
Elburg	6	7	13	9	29	38	51
Epe	12	5	16	18	23	40	57
Ermelo	2		2	5	0	6	7
Geldermalsen	34	67	101	19	15	34	135
Groesbeek	1		1	2	1	3	5
Harderwijk	28	71	99	25	6	31	130
Hatterm	8	19	27	3	1	4	31
Heerde	1	2	3	4	9	13	16
Heumen	4	6	10	2	15	17	27
Lingewaal	4	0	4	6	4	10	14
Lingewaard	24	34	58	25	48	74	132
Lochem	14	26	40	36	63	99	139
Maasdriel	13	5	17	43	41	83	101
Millingen aan de Rijn	1		1	1		1	2
Montferland	7	8	15	2	4	6	21
Neder-Betuwe	14	2	16	18	21	39	55
Neerijnen	9	8	16	14	8	22	38
Nijkerk	24	60	84	16	23	39	123

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Nijmegen	56	98	154	13	18	30	184
Nunspeet	8	21	29	8	6	14	43
Oldebroek	19	17	36	12	45	57	93
Oost Gelre	3	8	11	10	68	78	89
Oude IJsselstreek	8	12	20	16	9	24	44
Overbetuwe	32	9	41	16	171	187	229
Putten	2	1	4	9	20	29	32
Renkum				0		0	0
Rheden	2	4	6	5		5	11
Rijnwaarden	5	0	5	25	4	28	34
Scherpenzeel	5	5	10	5	8	12	22
Tiel	17	11	28	57	56	113	141
Ubbergen	2		2	5	8	13	15
Voorst	20	33	53	43	86	128	181
Wageningen	1	1	2	15	14	29	31
West Maas en Waal	28	34	61	28	31	60	121
Westervoort	20	32	51	6	5	10	62
Wijchen	13	3	16	11	29	39	55
Winterswijk	12	0	12	10	16	26	39
Zaltbommel	22	11	32	71	25	96	128
Zevenaar	23	44	66	10	14	24	90
Zutphen	15	29	44	14	29	44	87

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Provincie en gemeenten							
Groningen	411	761	1172	369	1208	1577	2749
Appingedam	4	2	7	1	3	4	10
Bedum	3	6	9	6	108	114	123
Bellingwedde		0	0	1		1	1
De Marne	14	6	19	3	1	4	23
Delfzijl	10	1	11	65	188	252	264
Eemsmond	1	3	4	20	45	65	70
Groningen	75	101	176	31	56	87	263
Grootegast	6	12	18	0	0	1	18
Haren	13	29	42	30	58	88	130
Hoogezand-Sappemeer	57	59	116	74	391	465	581
Leek	20	36	56	23	78	100	156
Loppersum	7	4	11	7	10	17	28
Marum	4	9	13	2	0	2	15
Menterwolde	20	11	31	10	44	54	86
Oldambt	44	76	120	28	30	58	178
Pekela	13	6	19	11	39	50	69
Slochteren	91	333	425	16	35	51	476
Stadskanaal	3	11	14	17	31	48	62
Veendam	14	10	24	11	9	20	44
Vlagtwedde	3	42	45	6	19	25	70
Winsum	8	1	9	6	40	46	56
Zuidhorn	1	2	2	3	20	23	26

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Limburg	564	724	1287	861	2226	3087	4374
Beek	7	6	13	2	29	31	44
Beesel	1	0	1	4	13	16	17
Bergen (L)	4	8	12	24	23	47	59
Brunssum	10	7	17	4	9	12	30
Echt-Susteren	37	50	86	35	180	214	301
Eijsden-Margraten	13	6	19	8	23	31	50
Gennep	6	19	25	1		1	26
Gulpen-Wittem	2		2	0		0	2
Heerlen	19	19	37	48	84	132	169
Horst aan de Maas	9	17	26	14	13	27	53
Kerkrade	16	34	50	15	53	68	118
Landgraaf	27	45	72	36	201	237	309
Leudal	4	19	24	13	10	23	47
Maasgouw	18	15	33	33	71	104	138
Maastricht	28	57	85	29	96	125	210
Meerssen	1	9	10	5	5	10	20
Mook en Middelaar	3	2	4	5	1	6	10
Nederweert	13	14	27	15	32	47	74
Nuth	1	2	2	1	0	1	4
Onderbanken	2	1	3				3
Peel en Maas	16	7	24	21	22	43	67
Roerdalen	2	1	3	6	4	10	13
Roermond	34	18	52	48	85	134	186
Schinnen	1	0	1	2	2	3	4
Sittard-Geleen	59	116	175	89	603	691	866
Stein	12	13	25	24	80	104	129
Vaals	0	3	3	0	0	1	4
Valkenburg aan de Geul	1		1		1	1	1
Venlo	121	163	283	201	179	380	663
Venray	42	7	49	54	155	209	258
Voerendaal	0		0				0
Weert	58	65	123	125	253	378	500

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
Provincie en gemeenten	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Noord-Brabant	1633	1807	3440	2582	4229	6810	10251
Aalburg	13	8	21	66	46	112	133
Alphen-Chaam	33	3	36	115	136	251	287
Asten	8	5	13	14	35	49	62
Baarle-Nassau	3	7	10	11	23	35	45
Bergeijk	28	9	37	81	61	141	178
Bergen op Zoom	27	31	57	47	72	119	176
Bernheze	39	56	95	52	122	174	269
Best	25	43	69	28	29	57	126
Bladel	25	25	50	43	24	67	117
Boekel	29	16	45	59	88	147	192
Boxmeer	20	12	32	47	91	137	169
Boxtel	28	28	56	53	47	100	156
Breda	149	152	301	188	291	479	780
Cranendonck	6	4	10	5	1	5	16
Cuijk	37	44	81	63	76	138	219
Deurne	64	49	113	95	171	266	379
Dongen	20	20	40	51	44	95	135
Drimmelen	18	21	39	48	44	92	131
Eersel	6	9	14	13	13	26	41
Eindhoven	47	1	48	26	15	40	89
Etten-Leur	66	54	120	125	153	278	398
Geertruidenberg	16	18	35	27	74	102	136
Geldrop-Mierlo	10	3	13	6	7	13	26
Gemert-Bakel	14	5	18	8	23	31	50
Gilze en Rijen	21	24	45	38	81	119	164
Goirle	6	8	14	5	29	34	48
Grave	4	1	6	5	9	14	20
Haaren	12	4	16	31	57	88	105
Halderberge	2		2	8	7	14	17
Heeze-Leende	19	12	31	47	151	198	228
Helmond	24	19	43	9	9	18	61
Heusden	13	19	32	11	30	40	73
Hilvarenbeek	29	10	39	43	39	82	121

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Laarbeek	12	23	35	13	37	50	85
Landerd	13	9	22	31	51	82	104
Loon op Zand	1	11	12	5	15	20	32
Maasdonk	23	33	56	36	52	87	143
Mill en Sint Hubert	11	15	26	6	18	24	50
Moerdijk	35	57	92	81	149	230	322
Nuenen, Gerwen en Nederw	12	4	16	18	29	47	63
Oirschot	7	13	20	18	44	63	82
Oisterwijk	3	1	4	14	30	44	48
Oosterhout	20	13	34	29	52	81	115
Oss	78	40	118	99	179	278	395
Reusel-De Mierden	26	7	33	45	51	95	128
Roosendaal	18	28	46	20	61	81	127
Rucphen	18	3	21	55	77	132	153
Schijndel	11	23	34	28	37	65	99
's-Hertogenbosch	45	62	107	18	16	34	140
Sint Anthonis	18	38	56	19	65	84	139
Sint-Michielsgestel	16	15	31	28	27	56	86
Sint-Oedenrode	34	2	36	46	50	96	132
Someren	26	2	28	55	161	215	243
Son en Breugel	15	6	21	15	21	36	57
Steenbergen	11	43	55	37	105	142	196
Tilburg	88	252	339	150	364	513	853
Uden	24	58	82	41	100	141	223
Valkenswaard	6	3	9	2	1	4	12
Veghel	79	113	192	99	162	262	453
Veldhoven	26	57	83	8	17	25	108
Vught	15	2	17	15	36	51	68
Waalre	8	5	13	12	10	22	35
Waalwijk	24	74	98	6	21	27	125
Werkendam	23	52	75	15	44	60	135
Woensdrecht	9	10	18	12	14	26	44
Woudrichem	9	6	14	17	17	34	48
Zundert	12	7	19	25	21	46	65

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
Provincie en gemeenten	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Noord-Holland	842	1614	2457	757	1788	2545	5002
Aalsmeer	36	12	48	53	3	56	104
Alkmaar	24	32	56	6	31	37	93
Amstelveen	19	16	35	14	31	45	80
Amsterdam	80	39	119	1	1	2	121
Beemster	16	10	26	18	42	60	86
Bergen (NH)	7	2	8	4	6	11	19
Beverwijk	7	0	7	4	0	4	11
Blaricum	1		1				1
Bloemendaal	0		0	4	7	11	11
Castricum	3	1	4	13	7	20	24
Den Helder	21	29	50	17	41	58	109
Diemen	1		1				1
Drechterland	27	13	40	23	89	113	153
Edam-Volendam	5	18	22	10	35	45	67
Enkhuizen	7	9	16	12	9	22	38
Graft-De Rijp	1	1	2	3	11	14	16
Haarlem	1		1				1
Haarlemmerliede en Spaar	0	0	0	2		2	3
Haarlemmermeer	168	203	371	280	821	1100	1472
Heemskerk	3	8	11	0		0	11
Heerhugowaard	72	97	169	15	20	35	204
Heiloo	24	9	33	32	33	65	98
Hilversum	0		0	1		1	1
Hollands Kroon	95	741	836	65	166	230	1066
Hoorn	15	23	38	25	25	51	89
Huizen	1		1				1
Koggenland	26	130	156	16	39	55	211
Landsmeer	0		0	10		10	11
Langedijk	32	12	43	9	19	29	72
Medemblik	24	27	51	17	17	34	85
Muiden	2	4	6	2	12	14	20
Oostzaan	3		3	0	2	2	5
Opmeer	2	13	14	2	15	17	32

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Ouder-Amstel	2	0	2				2
Purmerend	22	31	54	7	29	36	90
Schagen	30	52	82	24	83	107	189
Schermer	3	12	16	1	2	3	19
Stede Broec	6	23	29	16	46	61	90
Texel	7	8	14	1	2	2	16
Uitgeest				2		2	2
Uithoorn	9	1	10	4	11	15	25
Velsen	5	19	24	6	0	6	30
Waterland	14	0	15	6	13	19	33
Weesp	1		1	6	40	46	46
Wijdmeren	3	0	3	7	8	15	18
Wormerland	0		0				0
Zaanstad	19	15	34	17	72	89	124
Zeevang	1	5	5	1		1	6

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
Provincie en gemeenten	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Overijssel	575	1323	1898	367	861	1228	3126
Almelo	88	232	319	58	180	238	558
Borne	28	39	67	7	22	29	96
Dalfsen	7	26	33	4	1	5	38
Deventer	23	80	102	30	82	112	214
Dinkelland	8	29	38	11	31	41	79
Enschede	61	139	200	37	37	74	273
Haaksbergen	4	28	33	9	26	35	67
Hardenberg	25	73	98	23	44	67	165
Hellendoorn	10	41	51	13	15	28	80
Hengelo (O)	51	24	76	14	9	23	99
Hof van Twente	5	9	14	4	5	10	24
Kampen	55	127	182	23	105	128	310
Losser	3	3	6	1	0	1	7
Oldenzaal	17	11	27	19	9	28	55
Olst-Wijhe	10	9	19	4	30	33	52
Ommen	4	22	27	8	8	16	43
Raalte	16	46	62	10	5	15	77
Rijssen-Holten	16	32	47	20	40	60	107
Staphorst	5	15	20	8	18	26	46
Steenwijkerland	21	21	43	19	72	91	133
Tubbergen	6	3	8	2	12	14	22
Twenterand	4	29	33	2	13	14	48
Wierden	19	14	33	14	70	85	118
Zwartewaterland	20	67	87	9	24	33	120
Zwolle	68	205	273	20	3	23	296

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Utrecht	297	306	602	210	642	852	1454
Amersfoort	41	96	138	7	27	34	171
Baarn	1	5	7	1	8	9	15
Bunnik	4	7	11	13	41	54	66
Bunschoten	8	28	35	12	30	42	77
De Bilt	6	3	9	2	2	4	13
De Ronde Venen	38	12	49	3	16	20	69
Eemnes	11		11	11	24	36	47
Houten	6	18	24	2	12	15	38
IJsselstein	1		1	1		1	2
Leusden	20	2	22	19	16	35	57
Lopik	0		0	3	12	15	15
Montfoort	1	2	3	0	3	3	6
Nieuwegein	19	17	36	0		0	36
Oudewater	1		1				1
Renswoude	7	0	8	2	1	3	11
Rhemen	13	31	44	36	89	125	170
Soest	4		4	3		3	7
Stichtse Vecht	20	1	21	6	0	6	27
Utrecht	41	55	96	50	264	314	410
Utrechtse Heuvelrug	1	2	3	5	3	8	12
Veenendaal	17	10	27	6	8	13	40
Vianen	25	15	40	14	72	86	127
Wijk bij Duurstede	0		0	1		1	1
Woerden	9	0	9	10	12	22	32
Woudenberg	1	1	2		0	0	2
Zeist	1		1	3		3	4

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Provincie en gemeenten							
Zeeland	240	279	519	245	263	508	1027
Borsele	11	7	18	53	76	129	148
Goes	6	5	11	4	3	8	19
Hulst	26	30	55	4	16	20	76
Kapelle	11	8	19	24	21	45	64
Middelburg	31	114	145	14	20	34	180
Noord-Beveland	9	12	20	4	5	8	28
Reimerswaal	23	7	30	9	8	17	46
Schouwen-Duiveland	20	17	36	5	15	20	56
Sluis	15	11	25	14	17	31	56
Terneuzen	35	39	74	95	60	156	230
Tholen	13	7	20	6	1	8	28
Veere	17	4	21	2	1	3	24
Vlissingen	25	19	44	10	19	30	73

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Zuid-Holland	1760	705	2466	917	1495	2412	4877
Alblasserdam	4		4				4
Albrandswaard	4	1	5	5		5	10
Alphen aan den Rijn	14	16	30	38	90	128	158
Barendrecht	18	3	21	2	4	6	27
Bergambacht	1		1	4	1	4	5
Bernisse	3	0	3	2	7	9	12
Binnenmaas	18	17	35	40	143	183	218
Bodegraven-Reeuwijk	7	6	13	3	15	18	31
Brielle	12	5	17	2	10	12	29
Cromstrijen	7	6	13	12	73	85	98
Delft	1	1	2	8	0	8	10
Dordrecht	17	74	90	16	45	61	151
Giessenlanden	3		3	1	0	1	4
Goeree-Overflakkee	14	7	21	5	22	27	48
Gorinchem	12	46	58	1	2	4	62
Gouda	13	61	75	1	7	9	83
Hardinxveld-Giessendam	5	0	5	1	6	8	13
Hellevoetsluis	15	14	29	13	57	70	99
Hendrik-Ido-Ambacht	27	6	33	11	2	13	46
Hillegom	0		0				0
Kaag en Braassem	26	19	45	41	13	53	98
Katwijk	20	10	31	26	13	39	70
Korendijk	4	10	15	13	34	48	62
Krimpen aan den IJssel	0		0	0		0	0
Lansingerland	61	33	94	91	99	190	283
Leerdam	12	3	15	1	6	7	22
Leiden	8	21	30	1	6	7	37
Leiderdorp	1		1	0	1	2	3
Leidschendam-Voorburg	2		2	1	0	1	3
Lisse	3	1	4	4	6	10	13
Maassluis	1		1	13	43	56	58
Midden-Delfland	2	4	6	9	8	17	23

Oppervlakte (ha)	Eigendom overheid			Privaat eigendom			Totaal
	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	overig gebruik	agrarisch gebruik	totaal	
Molenwaard	15	17	31	13	15	28	59
Nederlek	11		11	3	4	6	17
Nieuwkoop	6	10	16	4	2	6	21
Noordwijk	6	20	26	13	5	17	43
Noordwijkerhout	1	1	2	17	20	37	39
Oegstgeest	6		6	12		12	18
Oud-Beijerland	6	6	12	11	59	70	82
Ouderkerk	1		1	0		0	1
Papendrecht	16		16				16
Pijnacker-Nootdorp	41	7	48	17	12	29	76
Ridderkerk	11	0	11	50	21	71	82
Rijswijk	17	17	34	10	4	14	47
Rotterdam	1002	26	1028	23	1	24	1052
Schiedam	3		3	0		0	3
Schoonhoven	6	26	32				32
's-Gravenhage	10	4	13	8	9	17	31
Sliedrecht	6	7	13	10	0	10	23
Spijkenisse	13	2	15	0	0	0	15
Strijen	1	6	7	2	4	6	13
Teylingen	6	6	12	24	18	42	54
Vlaardingen	9	6	15	1	10	11	26
Vlist				3	5	7	7
Voorschoten	0		0	2	0	3	3
Waddinxveen	37	99	136	74	200	274	410
Wassenaar	0	0	1	0		0	1
Westland	90	12	102	81	11	92	194
Westvoorne	12		12	5	3	8	20
Zederik	11	0	12	7	1	8	19
Zoetermeer	27	3	30	2		2	32
Zoeterwoude	0	0	0	3	16	19	19
Zuidplas	52	68	119	161	361	522	642
Zwijndrecht	2		2	0		0	3
Nederland	8323	13494	21817	7873	16835	24708	46525

